

Συμμόρφωση με τη θεραπεία

Μαρία Σαμακουρή
Καθηγήτρια Ψυχιατρικής Δ.Π.Θ.

ορισμός

- Ο βαθμός κατά τον οποίο η συμπεριφορά ενός ατόμου αντιστοιχεί με τις συμφωνημένες οδηγίες ενός παρόχου υγείας
- Η συμπεριφορά αφορά:
  - τη λήψη φαρμακευτικής αγωγής
  - τη δίαιτα
  - αλλαγές του τρόπου ζωής

Η σχέση κλινικού ασθενούς

- Η ποιότητα αυτής της σχέσης σημαντικός παράγοντας της συμμόρφωσης
- Συζητούνται εναλλακτικά θεραπευτικά σχήματα
  - Το θεραπευτικό σχήμα επιδέχεται διαπραγμάτευση
  - Συζητείται η συμμόρφωση
  - Σχεδιάζεται η παρακολούθηση

adherence-concordance- compliance

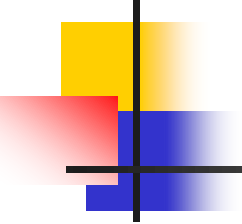
- Προσκόλληση, συμφωνία, συμμόρφωση
- Με την έννοια compliance υπονοείται
ότι
  - ο ασθενής ακολουθεί παθητικά τις ιατρικές οδηγίες και
  - το σχέδιο θεραπείας δεν έχει στηριχθεί στη θεραπευτική συμμαχία

συμμόρφωση

- Υψηλότερη μεταξύ των ασθενών με οξείες καταστάσεις
- Μετά τους 6 μήνες θεραπείας μειώνεται πολύ
- Στις αναπτυγμένες χώρες
  - Η συμμόρφωση σε μακροχρόνιες θεραπείες, στο γενικό πληθυσμό, είναι περίπου 50%
- Στις αναπτυσσόμενες είναι πολύ μικρότερη

-
-
- Πτωχή συμμόρφωση συνεπάγεται
    - Σημαντική επιδείνωση της νόσου
    - Θάνατο
    - Αυξημένο κόστος των υπηρεσιών υγείας
    - Υπάρχουν αυξανόμενες αποδείξεις ότι καλύτερη συμμόρφωση μπορεί να έχει ευνοϊκότερη επίδραση στην υγεία του πληθυσμού από οποιαδήποτε άλλη πρόοδο που αφορά εξειδικευμένες ιατρικές θεραπείες

συμμόρφωση-μέτρηση

- Στην περίπτωση των φαρμάκων:
  - ποσοστό συμμόρφωσης είναι το ποσοστό των συνιστώμενων δόσεων που πράγματι έλαβε ο ασθενής σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο
- Καλή – κακή συμμόρφωση
- Η ικανότητα των κλινικών να αξιολογούν τη συμμόρφωση είναι περιορισμένη
- Δεν υπάρχει απολύτως ικανοποιητική μέθοδος μέτρησης
- Συνδυασμός μεθόδων ασφαλέστερος

Μέθοδοι μέτρησης

άμεσες μέθοδοι

δοκιμασία	πλεονεκτήματα	μειονεκτήματα
άμεσα επιτηρούμενη θεραπεία	περισσότερο ακριβής	Κρύβουν δισκία στο στόμα / μη πρακτική
μέτρηση επιπέδων φαρμάκου σε αίμα	αντικειμενική	ποικιλομορφία μεταβολισμού / συμμόρφωση λευκής μπλούζας / ακριβή
μέτρηση στο αίμα, βιολογικού σημασμένου δείκτη που προστίθεται στο φαρμακευτικό σκεύασμα	αντικειμενική / μέτρηση του εικονικού φαρμάκου /	ακριβή / απαιτεί συλλογή βιολογικών υγρών

Μέθοδοι μέτρησης

έμμεσες μέθοδοι

δοκιμασία	πλεονεκτήματα	μειονεκτήματα
ερωτηματολόγια και αυτοαναφορές ασθενών	απλή / φτηνή / η πιο χρήσιμη στην κλινική	πιο εύκολα λάθη, όσο αυξάνεται ο χρόνος μεταξύ των επισκέψεων / παραποίηση από ασθενή
μέτρηση δισκίων	αντικειμενική / ποσοτικοποιούμενη / εύχρηστη	ο ασθενής μπορεί να πετάει δισκία
ρυθμός ανανέωσης συνταγών	αντικειμενική / εύκολη συλλογή δεδομένων αν υπάρχουν αρχεία	διαθέσιμη βάση συνταγών / μπορεί να προμηθεύεται και να μην καταναλώνει τα φάρμακα

Μέθοδοι μέτρησης

έμμεσες μέθοδοι (συνέχεια)

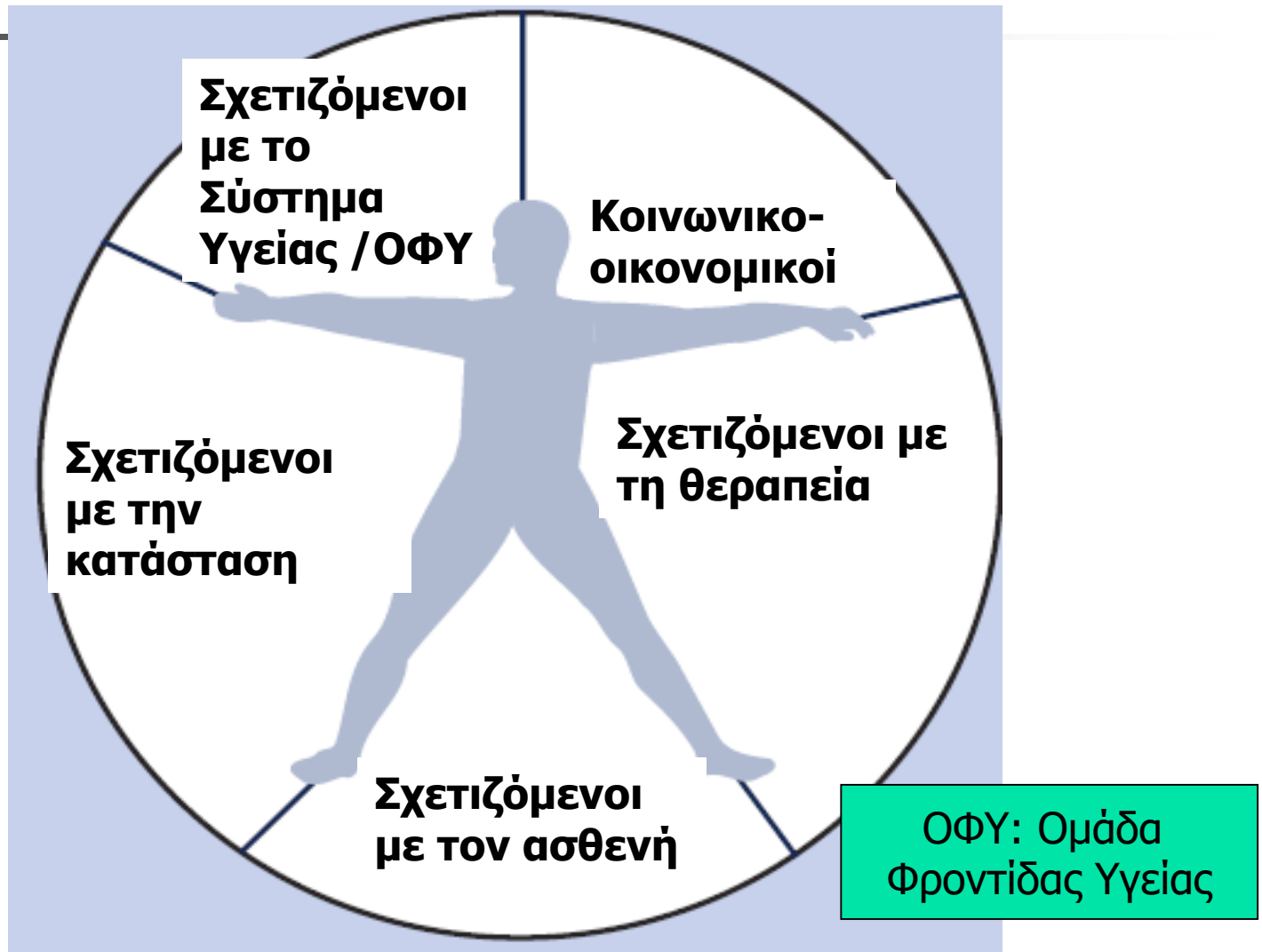
δοκιμασία	πλεονεκτήματα	μειονεκτήματα
αξιολόγηση της κλινικής απάντησης	απλή / εύχρηστη	επηρεάζεται και από άλλους παράγοντες
ηλεκτρονική παρακολούθηση των φαρμάκων (ειδικοί περιέκτες)	ακριβής / εύκολη ποσοτικοποίηση / υποδεικνύει τα πρότυπα λήψης φαρμάκων	ακριβή / απαιτεί επανειλημμένες επισκέψεις και «κατέβασμα» δεδομένων
μέτρηση φυσιολογικών δεικτών (π.χ. σφυγμός)	εύχρηστη	άλλοι λόγοι για απουσία του δείκτη (έλλειψη απάντησης, ποικιλομορφία μεταβολισμού)

Μέθοδοι μέτρησης

έμμεσες μέθοδοι (συνέχεια)

δοκιμασία	πλεονεκτήματα	μειονεκτήματα
ημερολόγια ασθενών	υποβοηθητική σε περιπτώσεις διαταραχών μνήμης	εύκολα τροποποιείται από τον ασθενή
ερωτηματολόγια για γονείς/δασκάλους	απλή, αντικειμενική	εύκολη η παραποίηση

Παράγοντες που επηρεάζουν τη συμμόρφωση

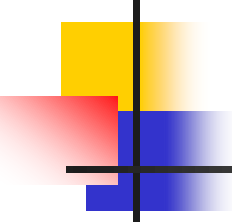

Επιβαρυντικοί κοινωνικοοικονομικοί παράγοντες

- Χαμηλό ΚΟΕ
- Φτώχεια
- Χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης-αναλφαβητισμός
- Ανεργία
- Έλλειψη επαρκών κοινωνικών υποστηρικτικών συστημάτων
- Ασταθείς συνθήκες διαμονής
- Μεγάλη απόσταση από τον σταθμό θεραπείας
- Περιβαλλοντικές αλλαγές
- Αρνητικές δοξασίες για τη νόσο και τη θεραπεία
- Δυσλειτουργία στην οικογένεια

Επιβαρυντικοί παράγοντες που αφορούν την ομάδα φροντίδας υγείας και το σύστημα υγείας

- Κακή σχέση κλινικού ασθενούς
- Ανεπαρκής ανάπτυξη υπηρεσιών υγείας
- Ανεπαρκής ασφαλιστική κάλυψη
- Ανεπαρκείς γνώσεις και εκπαίδευση των κλινικών
  - για τις διαταραχές
  - τη συμμόρφωση και τις μεθόδους βελτίωσής της

Επιβαρυντικοί παράγοντες που αφορούν την ομάδα φροντίδας υγείας και το σύστημα υγείας

- Υπεραπασχόληση των κλινικών
- Μικρές συνεδρίες
- Έλλειψη κινήτρων και ανατροφοδότησης
- Ανεπαρκής συνέχεια στη φροντίδα
- Ανεπάρκειες του συστήματος στο
  - να εκπαιδεύει τους ασθενείς
  - να εξασφαλίζει την παρακολούθηση
  - να εξασφαλίζει κοινοτική υποστήριξη

Παράγοντες που συνδέονται με το είδος της διαταραχής

- Σοβαρότητα των συμπτωμάτων
- Βαθμός προκαλούμενης ανικανότητας
  - σωματικής
  - κοινωνικής
  - επαγγελματικής
- Ρυθμός εξέλιξης και σοβαρότητα της νόσου
- Ύπαρξη αποτελεσματικής θεραπείας
- Συννοσηρότητα
  - κατάθλιψη
  - εξαρτήσεις

Παράγοντες που συνδέονται με τη θεραπεία

- Πολυπλοκότητα του θεραπευτικού σχήματος
- Διάρκεια της θεραπείας
- Ιστορικό θεραπευτικών αποτυχιών
- Συχνές αλλαγές στη θεραπεία
- Αμεσότητα θεραπευτικού αποτελέσματος
- Παρενέργειες και διαθεσιμότητα του ιατρού να τις αντιμετωπίσει

Παράγοντες που συνδέονται με τον ασθενή

- Ο ασθενής
  - αμελεί, ξεχνάει
  - έχει ψυχοκοινωνικό στρες
  - έχει ανησυχία για ενδεχόμενες παρενέργειες
  - έχει ανεπαρκές κίνητρο
  - έχει ανεπαρκή γνώση και ικανότητες για τη διαχείριση των συμπτωμάτων της νόσου και της θεραπείας

Παράγοντες που συνδέονται με τον ασθενή

- Ο ασθενής
  - δεν αντιλαμβάνεται την ανάγκη θεραπείας
  - δεν αντιλαμβάνεται τα αποτελέσματα της θεραπείας
  - δεν πιστεύει στην αποτελεσματικότητα της θεραπείας
  - Παρανοεί ή/ και δεν αποδέχεται τη νόσο
  - Δυσπιστεί ως προς τη διάγνωση

Παράγοντες που συνδέονται με τον ασθενή

- Ο ασθενής
  - δεν αντιλαμβάνεται τους κινδύνους που διατρέχει λόγω της νόσου
  - παρανοεί τις θεραπευτικές οδηγίες
  - δεν αποδέχεται την παρακολούθηση
  - έχει χαμηλές προσδοκίες από τη θεραπεία
  - δεν προσέρχεται τακτικά στα ραντεβού

Παράγοντες που συνδέονται με τον ασθενή

- Ο ασθενής
  - έχει αίσθημα απέλπιδου και αρνητικά συναισθήματα
  - έχει απογοήτευση από τους λειτουργούς της υγείας
  - αισθάνεται φόβο εξάρτησης
  - αισθάνεται ανησυχία για την πολυπλοκότητα του θεραπευτικού σχήματος
  - αισθάνεται στιγματισμένος λόγω της νόσου

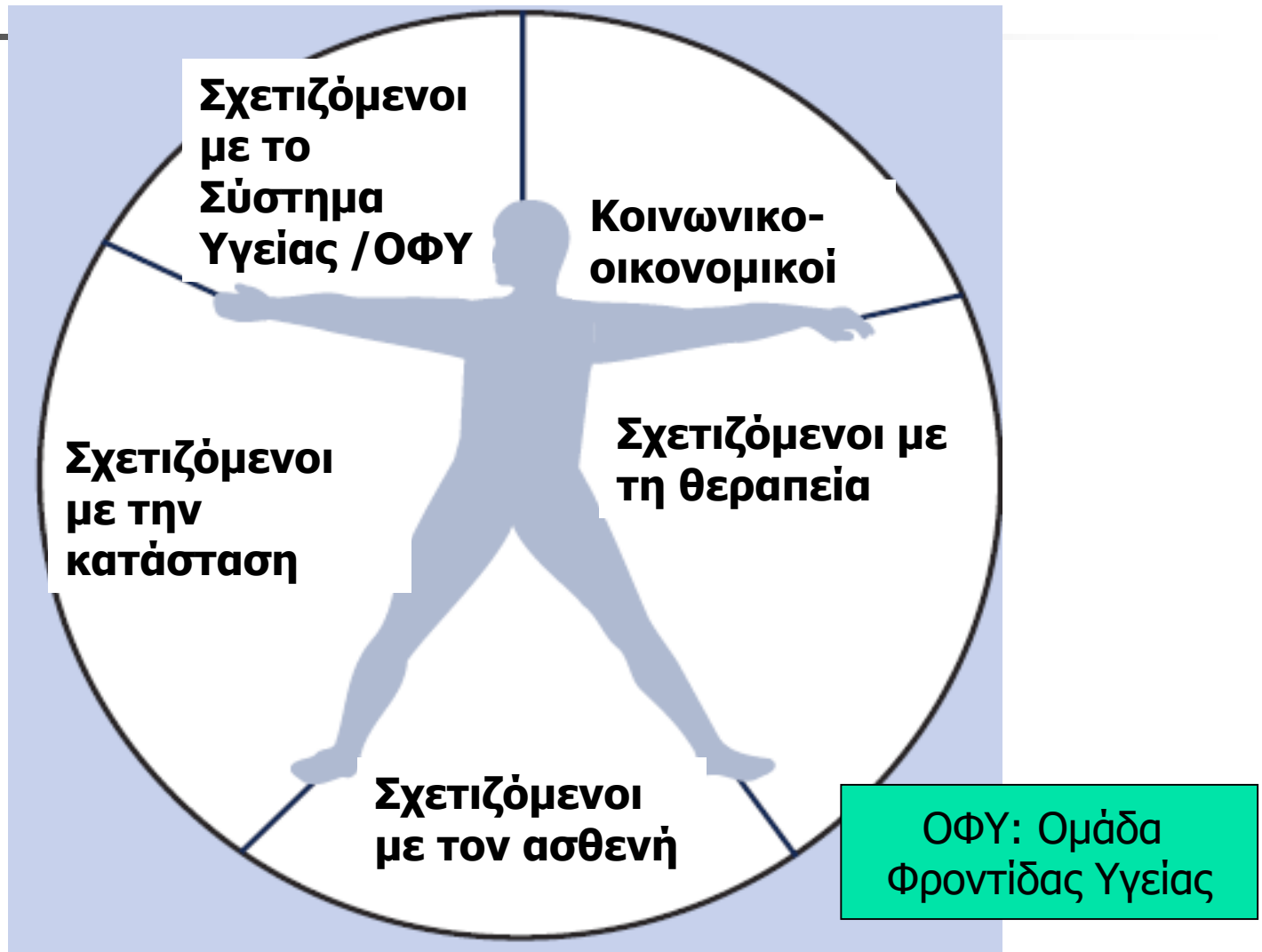

Παρέμβαση στις 5 διαστάσεις

- Γιατί δεν λύνεται το πρόβλημα της μη-συμμόρφωσης?
  - αν και έχουν αναπτυχθεί αποτελεσματικές παρεμβάσεις;
- Οι πιο αποτελεσματικές παρεμβάσεις είναι αυτές
  - που στοχεύουν σε περισσότερες της μιας διαστάσεις συγχρόνως
  - πραγματοποιούνται από ομάδες παροχής φροντίδας υγείας

Παράγοντες που επηρεάζουν τη συμμόρφωση

Προγνωστικοί δείκτες ανεπαρκούς συμμόρφωσης

- Συνύπαρξη ψυχολογικών προβλημάτων και ιδιαίτερα κατάθλιψης
- Διαταραχές μνήμης
- Θεραπεία μη συμπτωματικής νόσου
- Ανεπαρκής παρακολούθηση
- Παρενέργειες θεραπείας
- Ο ασθενής δεν πιστεύει στην αποτελεσματικότητα της θεραπείας

Προγνωστικοί δείκτες ανεπαρκούς συμμόρφωσης

- Ο ασθενής δεν έχει επίγνωση της νόσου
- Μη ικανοποιητική σχέση κλινικού-ασθενούς
- Εμπόδια στη φροντίδα ή τη φαρμακευτική αγωγή
- Χαμένα ραντεβού
- Πολύπλοκο σχήμα θεραπείας
- Θεραπεία υψηλού κόστους για τον ασθενή

Στρατηγικές βελτίωσης της συμμόρφωσης

- Εξακρίβωσε μη ικανοποιητική συμμόρφωση
  - Δείκτες
    - Απώλεια ραντεβού
    - Έλλειψη ανταπόκρισης στην αγωγή
    - Δεν επαναλαμβάνει συστηματικά τη συνταγογράφηση
  - Ρώτα για εμπόδια στη συμμόρφωση, χωρίς να είσαι επικριτικός
- Υπογράμμισε τη σημασία της θεραπείας και της συμμόρφωσης

Στρατηγικές βελτίωσης της συμμόρφωσης

- Εκμαίευσε τα συναισθήματα του ασθενούς που αφορούν την ικανότητά του να ακολουθήσει τη θεραπεία
- Σχεδίασε πώς θα τον βοηθήσεις να γινα βελτιώσεις τη συμμόρφωση
- Δώσε απλές και σαφείς οδηγίες και απλοποίησε το θεραπευτικό σχήμα
- Ενθάρρυνε τη χρησιμοποίηση «συστήματος λήψης φαρμάκων»

Στρατηγικές βελτίωσης της συμμόρφωσης

- Άκου τον ασθενή και φτιάξε το θεραπευτικό σχήμα παίρνοντας υπόψη τις επιθυμίες του
- Εξασφάλισε βοήθεια από την οικογένεια, φίλους, και υπηρεσίες της κοινότητας, εάν είναι απαραίτητο
- Ενίσχυσε επιθυμητές συμπεριφορές και αποτελέσματα

Στρατηγικές βελτίωσης της συμμόρφωσης

- Χρησιμοποίησε φάρμακα των οποίων η αποτελεσματικότητα δεν επηρεάζεται από την καθυστέρηση ή και την απώλεια δόσεων, εάν η συμμόρφωση δεν είναι πιθανή
  - Φάρμακα με μακρό χρόνο ημίσειας ζωής
  - Φάρμακα μακράς διάρκειας δράσης
  - Διαδερμικά σκευάσματα

υπέρταση

- Η θεραπεία περιλαμβάνει
  - φάρμακα
  - δίαιτα
- Δεν προκαλεί συμπτώματα
- Παρενέργειες αγωγής
- Ο ασθενής να συμμετέχει στην επιλογή και προσαρμογή της φαρμακευτικής αγωγής όπως και των αλλαγών στις συνήθειες ζωής του

υπέρταση

- Αυτοέλεγχος της αρτηριακής πίεσης
- Απλοποίηση των οδηγιών
- Ελαχιστοποίηση του αριθμού των ημερήσιων δόσεων
- Χρησιμοποίηση φαρμάκων
  - μακρού χρόνου ημίσειας ζωής
  - που η αποτελεσματικότητά τους δεν επηρεάζεται από την παράλειψη λίγων δόσεων
  - Διαδερμικών σκευασμάτων

παιδιατρική

- Απαιτείται τόσο η συνεργασία του παιδιού όσο και η επιμονή ενός αφοσιωμένου «συμμορφούμενου» γονέα
- Η συμμόρφωση των παιδιών και εφήβων με χρόνιες νόσους κυμαίνεται στο 50%, όπως και στους ενήλικες
- Συμπεριφορικές τεχνικές (token reinforcement system)
  - Προνόμια, συμμετοχή σε δραστηριότητες ή άλλες ανταμοιβές
- Χρήση εύγεστων φαρμάκων

Σχιζοφρένεια

ΑΡΑ

- συμμόρφωση: παραλείπεται <20% του φαρμάκου
- μερική συμμόρφωση: παραλείπεται μεταξύ του 20% & 80% του φαρμάκου
- Μη-συμμόρφωση: παραλείπεται >80% του φαρμάκου

Σχιζοφρένεια

- Παράγοντες που συμβάλλουν σε μη-συμμόρφωση
  - συνδεδόμενοι με τη νόσο
  - συνδεδόμενοι με τη θεραπεία
  - ψυχοκοινωνικοί

Σχιζοφρένεια

Παράγοντες που συνδέονται με τη νόσο

■ Πτωχή επίγνωση

- Αναγνώριση της ψυχικής διαταραχής
- Ορθή απόδοση των συμπτωμάτων στην παθολογία της διαταραχής
- Αναγνώριση των πλεονεκτημάτων της θεραπείας
- Φαύλος κύκλος μη συμμόρφωση-πτωχής επίγνωσης

Σχιζοφρένεια

Παράγοντες που συνδέονται με τη νόσο

- **Βαρύτητα της νόσου**
  - ιδέες μεγαλείου
  - καχυποψία
  - μεγάλη ανησυχία
  - διαταραχή γνωστικών λειτουργιών

Σχιζοφρένεια

Παράγοντες που συνδέονται με τη
φαρμακευτική θεραπεία

- ανεπιθύμητες ενέργειες
  - όχι όσο είχε υποθεθεί
- αποτελεσματικότητα
  - μείζονος σημασίας
- πολυπλοκότητα
- κόστος

Σχιζοφρένεια

Ψυχολογικοί και κοινωνικοί παράγοντες

- στιγματισμός της νόσου και της θεραπείας
- στρεσογόνοι παράγοντες στο περιβάλλον
- ανεπαρκής κοινωνική υποστήριξη
- ανεπαρκής θεραπευτική σχέση
- χρήση ουσιών

Σχιζοφρένεια

Παρεμβάσεις στη νόσο

- Συσκευές υποστήριξης (π.χ. Cognitive Adaptive Therapy)
  - Σε ασθενείς με γνωστικά ελλείμματα ή αποδιοργάνωση
  - Προειδοποιήσεις, περιέκτες μιας δόσης, ημερολόγια
- Γνωστική-συμπεριφορική θεραπεία
- Ψυχοεκπαίδευση

Σχιζοφρένεια

Παρεμβάσεις στη φαρμακευτική θεραπεία (αναλόγως του αιτίου)

- βελτιστοποίηση της δοσολογίας για την αντιμετώπιση της συμπτωματολογίας
- επαρκής χρόνος πριν την αλλαγή της δοσολογίας ή την προσθήκη φαρμάκων
- χρήση ενέσιμων σκευασμάτων μακράς διάρκειας δράσης ή δισκίων που διαλύονται στο στόμα
- μείωση της δόσης ή αλλαγή φαρμάκου για την αντιμετώπιση ανεπιθύμητων ενεργειών
- απλοποίηση του θεραπευτικού σχήματος
- παρακολούθηση της λήψης των φαρμάκων

Σχιζοφρένεια

Παρεμβάσεις σε ψυχολογικούς και κοινωνικούς παράγοντες

- Ομάδες υποστήριξης
  - Συμβάλλουν στη θεραπεία εξάρτησης από ουσίες
  - Παρέχουν ψυχοεκπαίδευση
- Καλλιέργεια της θεραπευτικής σχέσης

κατάθλιψη

- Η κλινική αποτελεσματικότητα της φαρμακευτικής θεραπείας της κατάθλιψης περιορίζεται από
  - μη συμμόρφωση
  - υποδιάγνωση
  - όχι βέλτιστο θεραπευτικό σχήμα

κατάθλιψη

- 30-40% των ασθενών θα σταματήσουν τα φάρμακά τους πρώιμα, εάν δεν δοθεί σημασία στο πρόβλημα της μη-συμμόρφωσης
- Μόνο συμβουλευτική και εκπαίδευση βελτιώνει το πρόβλημα
  - Στην αρχή της θεραπείας και επανάληψη σε όψιμες φάσεις της

κατάθλιψη

- Εάν οι ασθενείς ισχυρίζονται επαρκή συμμόρφωση, χωρίς αντίστοιχο κλινικό αποτέλεσμα, τότε η συμμόρφωση μπορεί να είναι πρόβλημα
- Υπάρχουν, στην καλύτερη περίπτωση, μόνον ισχνές ενδείξεις ότι τα νεότερα αντικαταθλιπτικά υπερέχουν στο θέμα της συμμόρφωσης

κατάθλιψη

- Έχουν αποδειχθεί αποτελεσματικές παρεμβάσεις
  - φροντίδα από ομάδα υγείας
  - εκπαίδευση των επαγγελματιών υγείας σε συμβουλευτική για τη συμμόρφωση
  - από τηλεφώνου συμβουλευτική
  - καλύτερη αξιολόγηση και συχνότερη παρακολούθηση των ασθενών

κατάθλιψη

- Έχουν αποδειχθεί αποτελεσματικές παρεμβάσεις:
  - εκπαίδευση των ασθενών στη χρήση των φαρμάκων και την πρόληψη της υποτροπής
  - συνταγογράφηση που να ταιριάζει στον ασθενή
  - συμβουλευτική σύμφωνα με τις ανάγκες και ανησυχίες του κάθε ασθενούς